

Aftale mellem regeringen (Socialdemokratiet) og Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Alternativet og Kristendemokraterne om Den Koordinerede Tilmelding til Gymnasiale Ungdomsuddannelser

10. juni 2021

Regeringen har den 10. juni 2021 indgået aftale med Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Alternativet og Kristendemokraterne om elevfordeling på de gymnasiale uddannelser. Aftalen er herefter omfattet af forlig.

Der oprettes 'Den Koordinerede Tilmelding til Gymnasiale Ungdomsuddannelser'. Aftalen indeholder derudover pejlemærker for et nyt taxametersystem og ny institutionslov, der ligestiller de forskellige gymnasiale uddannelses typer, sikrer et robust økonomisk grundlag for at drive og opretholde afdelinger i hele landet samt forbedrer mulighederne for at drive forskellige typer af ungdomsuddannelser under samme tag, såsom campusdannelser og lignende.

Frit valg

Elevernes mulighed for frit at kunne vælge gymnasiale uddannelser i hele landet er vigtig. Den elevfordelingsmodel, forligskredsen er enig om, sikrer både dette, og at den konkrete gymnasiale afdeling, som eleven tilbydes plads på, tager udgangspunkt i elevernes egne prioriteringer. Modellen er indrettet, så forandringerne for eleverne bliver så små som muligt, fordi der i modellen lægges stor vægt på ansørgernes prioriteringer.

Byerne

Forligskredsen er enig om elevfordelingsmodellen, men det er med forskellige be-
væggrunde. Partierne bag aftalen ser forskelligt på udfordringerne.

Nogle partier lægger særlig vægt på, at der tages livtag med en fejlslagen udlændin-
gepolitik og med de parallelsamfund, og dermed de kulturelle og religiøse udfor-
dringer samt social kontrol, som har fulgt heraf. Nogle partier lægger særlig vægt
på, at det er afgørende for vores samfund og for de unges dannelse, at de unge lærer
hinanden at kende på kryds og tværs af sociale og etniske skel og at modvirke den
polarisering, som er kommet til at kendetegne dele af gymnasiesektoren omkring
de større byer henover det seneste årti. Nogle partier lægger særligt vægt på, at ele-
verne blandes socialt. Uanset vægtning så er der enighed om, at elevsammensætning-
en er blevet for skæv, og det er der enighed om at gøre op med via det nye opta-
gesystem.

Såfremt indvandringsmønstrene forandrer sig væsentligt fra i dag, eller såfremt de sociale mønstre forandrer sig, er partierne enige om at tage selve modellen op til genovervejelse. Hvis fremskrivninger i ministeriets opgørelser af elevgrundlaget i grundskolens klasser viser yderligere potentiel skævvridning i elevsammensætningen, forpligter forligspartierne sig til at tage højde for udviklingen i tide.

Tyndtbefolkede områder

Forligskredsen er enig om at iværksætte tiltag for at imødegå konsekvenserne af de faldende elevtal i de tyndtbefolkede områder af Danmark, således at også mindre gymnasier får et økonomisk og fagligt bæredygtigt grundlag for at kunne videreføres.

Transporttid

I dag anvendes transportafstand som fordelingskriterium, hvis en afdeling har flere ansøgere, end den har pladser. Transportafstand kan indebære, at en elev kan have kort afstand men alligevel lang transporttid til afdelingen. I den foreslåede model anvendes transporttid i stedet for transportafstand, og modellen tager dermed indirekte højde for evt. nedlagte og/eller ændringer i busruter el.lign.

1. To forskellige udfordringer, to forskellige løsninger

Der er to grundlæggende og forskelligartede udfordringer, som en ny elevfordelingsmodel skal løse. En i byerne og en i de tyndtbefolkede områder.

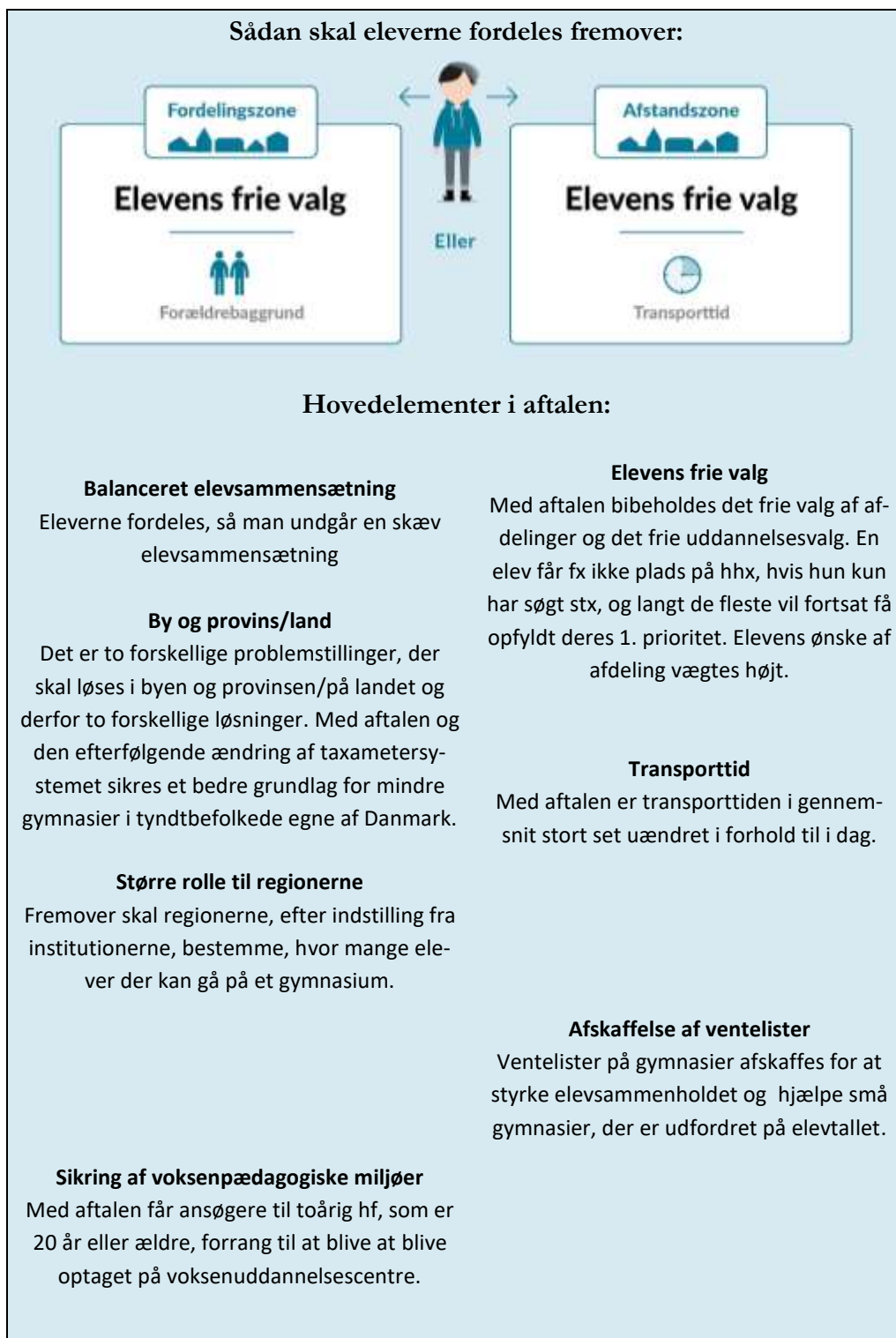
Byerne

For det første er elevgrundlaget ude af balance på en række gymnasiale uddannelsessteder. Elevsammensætningen på en række afdelinger afspejler langt fra befolkningen i området, hverken i forhold til elevernes sociale, kulturelle eller etniske baggrund. Eksempelvis er nogle afdelinger med en høj andel elever med ikke-vestlig herkomst i dag bl.a. presset af manglende søgning fra elever med dansk herkomst. Dette kan være med til at skabe parallelsamfund og gøre det vanskeligere at sikre dannelseselementet i de gymnasiale uddannelser.

Tyndtbefolkede områder

For det andet er der en række gymnasiale institutioner i tyndtbefolkede områder i Danmark, som igennem en årrække har mistet elever og har vanskeligt ved at overleve og sikre et bredt fagudbud, fordi de har for få elever. Denne udvikling forventes at tage til i styrke i de kommende ti år pga. et faldende antal unge, og dette kan bidrage til en generel affolkning af et område. Frem mod 2030 vil der således være en nedgang i antallet af gymnasieelever som følge af den demografiske udvikling svarende til, at der i 2030 kan forventes ca. 12.000 færre elever på de gymnasiale uddannelser sammenlignet med 2020. Herefter vil udviklingen igen vende, og elevtallene forventes at stige. Der er store geografiske forskelle; fx står hovedstadsområdet til at få i omegnen af 10 pct. flere elever, mens nogle tyndtbefolkede områder står til at miste op imod hver fjerde elev. De større byer kan generelt se frem til en væsentlig mindre nedgang, eller en decideret fremgang, i antallet af elever i forhold til de mere tyndtbefolkede områder. En række uddannelsesinstitutioner risikerer på baggrund af denne udvikling at blive lukningstruede.

Derfor indeholder modellen også forskellige løsninger på, hvordan elevfordelingen skal foregå. Landet inddeles i beregningstekniske zoner. Afdelinger uden for de større byer, hvor elevsammensætningen er i balance, vil som udgangspunkt kun mærke få forandringer, mens afdelinger i de større byer kan opleve større forandringer. Der vil dog for alle afdelinger kunne ske større eller mindre ændringer i kapaciteten for at give plads til, at de små gymnasier kan overleve.

Modellen omfatter de almengymnasiale uddannelser – 3-årig stx og 2-årig hf – og derudover er de erhvervsgymnasiale uddannelser – 3-årig hhx og htx – som noget nyt omfattet af elevfordelingsmodellen. Dette gælder, uanset hvilken institutions-type, der udbyder disse uddannelser. Der tages i modellen et særligt hensyn til det særlige voksenpædagogiske miljø på VUC.

Erhvervsuddannelserne (eud) er ikke med i modellen, fordi eud har så mange uddannelser, at eleverne ikke meningsfuldt kan fordeles efter modellens principper. De forskellige uddannelser vil som i dag – uanset om de er en del af fordelingsmodellen eller ej – kunne ligge på samme matrikel, og der kan samarbejdes på tværs af erhvervs- og gymnasiale uddannelser. Det er forligskredsens intention, at det skal være endnu nemmere at samarbejde på tværs af uddannelser, jf. afsnit 9 om samlet institutionslovgivning.

2. Elevernes frie valg

Forligskredsen lægger vægt på at sikre det frie uddannelsesvalg og frit valg af, hvilke afdelinger de unge ønsker at søge om optagelse på. Uddannelsesvalget respekteres, hvilket indebærer, at en elev ikke kan blive fordelt til en anden uddannelsesretning, end eleven har søgt. Hvis eleven fx kun har prioriteret hhx, kan eleven ikke blive fordelt til htx eller stx. Elevens højeste ønske vil altid blive forsøgt opfyldt, også selv om ansøgeren søger flere forskellige uddannelser, fx både stx og hhx (kryds-søgning). Modellen er indrettet, så forandringerne for eleverne bliver så små som muligt, fordi der i modellen lægges stor vægt på ansøgenes prioriteringer.

De unge kan også fremover søge gymnasial afdeling over hele landet. I modsætning til i dag vil elever omkring de større byer ikke være begrænset af transportafstand, og de vil derfor få større reel bevægelsesfrihed. I dag skal eleven bo tæt på de overansøgte gymnasier for at have en reel mulighed for at komme ind. I den nye Koordinerede Tilmelding for Gymnasiale Ungdomsuddannelser vil det alene være hensynet til den samlede sammensætning af elever og herefter lodtrækning, der afgør, om man kommer ind. Elevens valg af institution/afdeling er udgangspunktet for fordelingen, i modsætning til hvis man valgte en distrikts- eller klyngemodell som anbefalet af *Ekspertgruppen vedr. fordeling af elever på de gymnasiale uddannelser*, hvor eleven i højere grad vil være bundet til helt bestemte uddannelsessteder.

Modellen lægger vægt på elevernes frie valg, herunder elever med særlige behov, elever der ønsker sjældne studieretninger mv. For at løse de store udfordringer, der er, jf. ovenfor, er det imidlertid uundgåeligt, at der vil være nogle elever, som skal optages et andet sted end deres højeste ønske. Sådan er det også i dag, særligt i de større byer, hvor ca. 90 pct. får deres 1. prioritering. En undersøgelse fra Københavns Universitet vurderer, at 18 pct. af de unge i København slet ikke tilkendegiver deres reelle førstevalg pga. strategisk søgning.

Det bemærkes i den forbindelse, at institutionerne skal leve op til de samme krav, de underviser efter de samme læreplaner, og lærerne har samme uddannelsesbaggrund. Eleverne får derfor grundlæggende den samme faglige uddannelse, uanset

hvilken afdeling de bliver optaget på. Der er således en fælles national faglig standard på de gymnasiale uddannelser i Danmark. Når der med den nye fordelingsmodel skabes en mere balanceret elevsammensætning på de institutioner, hvor balancen i dag er meget skæv, forventer forligskredsen, at det får mindre betydning end i dag, hvilken afdeling ansøgerne bliver optaget på. Der vil i sagens natur stadig kunne være forskel på kulturen på gymnasierne, og på hvad de enkelte gymnasier lægger vægt på. Derfor har det stadig betydning for eleverne, at de får mulighed for at prioritere de afdelinger, som de bedst kunne tænke sig at gå på.

3. Ny Koordineret Tilmelding for Gymnasiale Ungdomsuddannelser

Med aftalen ønsker forligskredsen at skabe gymnasiale institutioner i balance ift. elevernes baggrund, samt skabe adgang til fagligt og økonomisk bæredygtige gymnasier i alle dele af Danmark.

Derfor etableres Den Koordinerede Tilmelding for Gymnasiale Ungdomsuddannelser til fordeling og optag af elever på de gymnasiale uddannelser.

I dag fastsætter institutionerne som udgangspunkt selv deres kapacitet. For de almen-gymnasiale uddannelser kan børne- og undervisningsministeren i visse tilfælde fastsætte kapacitetslofter efter indstilling fra regionerne. I særlige tilfælde kan ministeren endvidere fastsætte kapacitetslofter af egen drift. I Den Koordinerede Tilmelding for Gymnasiale Ungdomsuddannelser sker der en decentralisering, hvor regionerne får en større rolle i kapacitetsfastsættelsen. Regionerne får således ansvar for – efter en indkøringsperioden på 3 år – at fastsætte uddannelsesinstitutionernes størrelser fsva. de gymnasiale uddannelser på baggrund af indstilling fra institutionerne. Regionerne kan selv fastsætte afdelingernes kapaciteter og skal ikke længere indstille evt. kapacitetslofter til børne- og undervisningsministeren. Fastsættelsen af uddannelsesstedernes størrelse flyttes fra bestyrelsen på uddannelsesinstitutionen til regionen, så konkurrence mellem skolerne erstattes af samarbejde om et ordentligt uddannelsesudbud i hver region. Der sættes således en stopper for den del af konkurrencen mellem institutionerne, som har bidraget til skævvridningen i byerne og udsultningen af uddannelser i provinsen/på landet. Institutionerne vil afgive indstilling til regionerne om ønsket kapacitet. De første år, hvor modellen skal køres ind og formentlig justeres, varetages opgaven af Børne- og Undervisningsministeriet i samarbejde med regionerne og i dialog med institutionerne, så regionerne efter 3 år kan varetage opgaven selv.

Landet inddeles i beregningstekniske zoner bestående af en eller flere kommuner. Afdelingerne beliggende i en kommune vil altid være i samme beregningstekniske zone.

De beregningstekniske zoner begrænser ikke elevernes søgning, og i de tilfælde hvor en elev ikke kan få plads på en af sine prioriterede afdelinger, er det ikke zonen, der afgør, hvor eleven så får plads. Når eleven løber tør for prioriteter, forsøges eleven placeret så tæt på bopælen som muligt uanset hvilken zone, eleven har bopæl i.

Forskellen i forældrebaggrund (forældreindkomst)¹ på afdelingerne i den enkelte beregningstekniske zone afgør, om zonen er fordelingszone eller afstandszone. Forskellen i forældrebaggrund tager udgangspunkt i søgetal på de enkelte afdelinger. En beregningsteknisk zone vil kun være fordelingszone, så længe der er et behov herfor i forhold til formålet med modellen. En fordelingszone vil således efter 3 år kunne overgå til at blive afstandszone, så modellen har tid til at virke, inden fordeling efter forældrebaggrund deaktiveres. Afstandszoner vil hvert år blive vurderet i forhold til, om den beregningstekniske zone skal overgå til at blive fordelingszone, så der reageres hurtigt på ubalancer i elevsammensætningen. Intervallerne sikrer, at det ikke skifter frem og tilbage fra år til år, om en afdeling er i fordelings- eller afstandszone.

I fordelingszonen, hvor elevsammensætningen er skæv, forsøges eleverne først og fremmest fordelt på baggrund af deres eget valg. Om der er plads afhænger af kapaciteten, der er opdelt efter forældrebaggrund. Dette sker for at sikre, at uddannelsesinstitutionerne/afdelingerne har en balanceret elevsammensætning.

I afstandszonen fordeles eleverne ligeledes først og fremmest på baggrund af deres eget valg. Herefter fordeles eleverne på baggrund af transporttid, ligesom i dag (dog anvendes transportafstand i dag).

Aftalen forventes at medføre disse forandringer i forhold til i dag:

For det første er forligskredsen – med de forskellige udgangspunkter, der er beskrevet indledningsvist – enig om, at der skal sættes målrettet ind og skabes markante forbedringer de steder i landet, hvor elevsammensætningen er ude af balance, fx i og omkring de større byer.

Ligeledes ønsker forligskredsen at spænde et sikkerhedsnet ud under de mindre gymnasiale afdelinger, som ellers står over for store vanskeligheder i de kommende år.

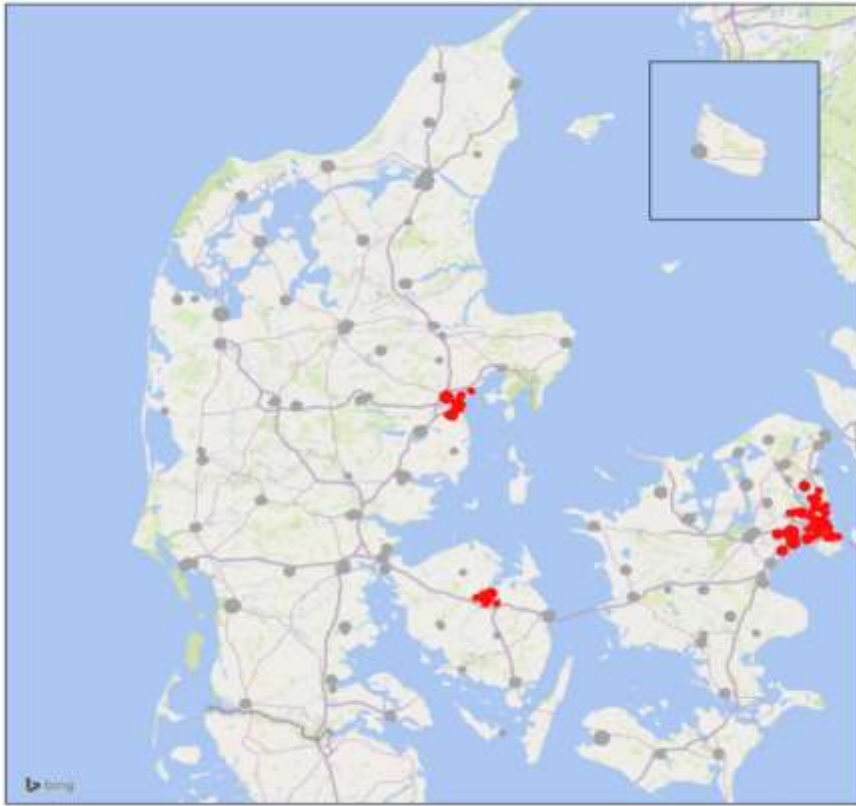
Eleverne vil i Koordineret Tilmelding for Gymnasiale Ungdomsuddannelser blive fordelt på én gang ligesom ved ansøgninger til videregående uddannelser. Eleverne kan – ligesom ved ansøgninger til videregående uddannelser – frit ansøge om optagelse på afdelinger i hele landet.

Landet opdeles i fordelingszoner og afstandszoner, fordi det er to forskellige problemer, der skal løses i de respektive områder. I fordelingszonerne er elevsammensætningen mellem de gymnasiale afdelinger i dag skævt sammensat. Det er ikke et problem i provinsen/på landet. I provinsen/på landet er der gymnasier, der har det svært med den vigende demografi. Det er ikke et problem i byerne. I boks 1 gives et eksempel på, hvordan en sådan inddeling kunne se ud.

¹ Når der i denne aftale refereres til forældrebaggrund, måles dette på forældreindkomst.

Boks 1. Eksempel på opdeling i beregningstekniske zoner

På baggrund af data for 2020 vil de røde institutioner (og afdelinger) kunne blive omfattet af fordeling efter forældrebaggrund.

Således vil der i afstandszoner primært være hensyn at tage vedrørende de tyndtbefolkede områder. Her får først Børne- og Undervisningsministeriet og siden – efter 3 års indkøring – regionerne ansvaret for at gennemføre en stram kapacitetsstyring med henblik på at modvirke en konkurrence, som risikerer at fortrænge uddannelsesinstitutioner i de tyndtbefolkede områder i Danmark.

I fordelingszonerne vil gælde, at fordelingsmodellen først og fremmest tager udgangspunkt i den unges egen angivelse af uddannelsesønsker. Om der er plads afhænger af kapaciteten, der er opdelt efter forældrebaggrund. På baggrund af beregningerne bag aftalen skønnes samlet, at i omegnen af 85 pct. af ansøgere til stx og hf vil få imødekommet deres 1. prioritering, mens over 90 pct. af ansøgere til de erhvervsgymnasiale uddannelser vil få imødekommet deres 1. prioritering. Hvis det efter det første år med modellen viser sig, at der mod forventning er langt færre end forventet i fordelingszoner, som får opfyldt deres 1. prioritet, er forligskredsen enig om at se på modellen igen.

I afstandszoner forventes omkring 95 pct. eller flere af ansøgerne at få tildelt deres 1. prioritering, dog med undtagelse af hf, hvor andelen ligger på omkring 90 pct.

Hvis det efter det første år med modellen viser sig, at der mod forventning er langt færre end forventet i afstandszoner, som får opfyldt deres 1. prioritet, er forligskredsen enig om at se på modellen igen.

Tallene for, hvor mange der forventes at få opfyldt deres 1. prioritering, er behæftet med stor usikkerhed, da de baserer sig på søgemønstre fra den eksisterende model. Søgemønstrene vurderes særligt at kunne ændre sig i fordelingszoner. Derfor følger forligskredsen op efter de tre første ansøgningsrunder.

For det andet vil modellen sikre en bedre balance mellem land og by ved at styrke elevgrundlaget på institutioner i tyndtbefolkede områder, og dermed bidrage til at sikre relevante uddannelsesstilbud i alle dele af landet. Det er vigtigt for de unge i tyndtbefolkede områder, at de ikke er nødt til at rejse langt for at komme i uddannelse eller endnu værre fravælger en ungdomsuddannelse, fordi det virker for besværligt. Men det er også vigtigt for tyndtbefolkede områder, fordi en ungdomsuddannelse bidrager til et levende ungdomsmiljø til gavn for hele lokalsamfundet. Derfor er forligskredsen enig om efterfølgende at drøfte smidiggørelse af campusdannelser og sammentænkning af regelgrundlaget for institutioner for ungdomsuddannelser.

For det tredje vil modellen sikre, at udbyderne af de gymnasiale uddannelser ikke længere har en konkurrence om de 'sidste' elever. Det sker ved at afskaffe ventelisterne og styre kapaciteten – dvs. hvor store afdelingerne må være – og dermed sikre, at institutionerne ikke kan gå på strandhugst efter elever hos hinanden.

Boks 2

Hovedelementer i aftalen

- De erhvervsgymnasiale uddannelser (hvx og htx) omfattes af samme regelsæt som de almengymnasiale (stx og 2-årig hf). Det gælder ikke eux og 2-årigt stx m.fl., som fortsat ikke vil være omfattet af centrale fordelingsregler
- Der er en strammere styring af, hvor mange elever afdelingerne må optage, så konkurrence om eleverne fjernes
- Muligheden for ventelister afskaffes
- Institutioner i tyndtbefolkede områder sikres bedre overlevelsesmuligheder gennem kapacitetsstyringen bl.a. ved at indføre minimumskapaciteter
- Elevfordelingen sker ved en central it-understøttet fordelingsmekanisme, så fordelingsudvalg nedlægges
- Elevernes frie valg og uddannelsesønske vægtes højt
- Elevfordeling sker som udgangspunkt efter samme kriterier som tidligere i de områder (afstandszoner), hvor institutionerne har nogenlunde samme elevgrundlag
- Elevernes forældrebaggrund (forældreindkomst) indgår som et fordelingskriterium i områder med skæv elevsammensætning (fordelingszoner), og transportkriteriet udgår
- Principper for kommende ændring af taxameter- og tilskudssystemet og harmonisering af institutionslovene

4. Ansøgning og frit valg

Ansøgningen til en gymnasial uddannelse vil fremover – ligesom i dag – foregå ved en central ansøgningsrunde i starten af året. Fordeling af elever sker som noget nyt i en landsdækkende fordelingsmekanisme administreret af Børne- og Under-

visningsministeriet, som man kender fra de videregående uddannelser (Den Koordinerede Tilmelding). Fordelingen sikrer, at så mange unge som muligt får deres ønsker opfyldt, givet de politisk fastsatte fordelingsregler og regionernes fordeling af den udmeldte kapacitet.

Forligskredsen er enig om, at elevernes frie valg skal vægtes højt, samt at en elev skal have mulighed for at søge at gå på en afdeling i en helt anden by eller område. Forligskredsen er enig om, at der i de områder i landet, hvor elevsammensætningen på gymnasiale afdelinger afviger markant fra området, skal ske en fordeling af ansøgerne med udgangspunkt i forældrebaggrund samt elevernes ønsker til uddannelse og afdeling, så eleverne i højere grad bliver blandet.

Områder med markante afvigelser (byerne) omfatter hovedsageligt områderne omkring Aarhus og Odense samt et bredt område omkring København, herunder Københavns vestegn, jf. kort ovenfor. Omfanget af fordelingszoner kan forandre sig, hvis elevsammensætningen i et område forrykker sig. Elever, der søger afdelinger i sådanne områder, vil få tilbudt plads ud fra følgende udvælgelseskriterier: 1) elevens prioritering givet kapaciteten for hver elevtype baseret på forældrebaggrund (forældreindkomst) og 2) herefter via lodtrækning. For ansøgere, som 'taber' disse lodtrækninger og løber tør for prioriteringer, bruges transporttiden fortsat i fordelingsprocessen, således at ansøgeren forsøges placeret på de afdelinger, som giver kortest mulig transporttid.

Elever, der søger afdelinger i øvrige områder (afstandszone), hvor der ikke er store ubalancer, vil blive fordelt og udvalgt på baggrund af deres prioriteringer og dernæst transporttid, hvis der er flere ansøgere end pladser.

Med denne aftale skal alle ansøgere til uddannelsessteder i fordelingszoner som udgangspunkt tilkendegive mindst 4 prioriteringer, mens antallet af prioriteringer i afstandszone afgøres af regionerne, dog mindst 2. Jo flere prioriteringer en ansøger anfører i afstandszone, jo større indflydelse har ansøgeren på, hvor ansøgeren får plads. De første tre prioriteringer har forrang.

Maksimal transporttid

Den maksimale transporttid fastsættes til 60 min. hver vej. Dette svarer til de gældende regler i dag for maksimal transporttid. Eleven kan, lige som i dag, få længere transporttid, men alene hvis eleven selv har ønsket en afdeling, som ligger længere væk. Forligskredsen er enig om at drøfte at ændre transporttiden, hvis modellen ikke har den forventede effekt. Da modellen fordeler efter transporttid og ikke afstand, tager modellen indirekte højde for evt. nedlagte og/eller ændringer i busruter i afstandszone. Dette i modsætning til i dag, hvor der anvendes transportafstand, ikke transporttid.

De elever, som ikke kan fordeles i den centrale fordelingsrunde, fordi der ikke er plads på en afdeling inden for den fastsatte maksimale transporttid på 60 min., vil blive fordelt til en afdeling af den region, hvor vedkommende bor, evt. i samarbejde med en tilstødende region, hvis den/de nærmeste institution(er) fra elevens bopæl

ligger i en tilstødende region. Regionerne skal ved fordeling af disse ansøgere finde plads inden for den maksimale transporttid på 60 min. på en af ansøgeren prioriteret institution eller en anden institution med den uddannelse, som ansøgeren har som 1. prioritering. Regionen kan i forbindelse med tildelingen af pladser til disse ansøgere øge en institutions kapacitet med én eller flere elever i dialog med institutionen. Regionen har mulighed for at tildele plads i både fordelingszone og afstandszone.

Se *boks 3* for overblik over processen.

Boks 3	
Uddybende om selve fordelingsprocessen	
1. marts	Ansøgerne prioriterer via optagelse.dk et antal uddannelsesønsker (kombination af uddannelsesretning og sted). I fordelingszoner skal ansøgeren som udgangspunkt prioritere mindst 4 ønsker og i afstandszone mindst 2.
Marts-maj	Vurdering af, om der er særlige forhold for den enkelte ansøger, der skal tages højde for, fx ønske om sjælden studieretning, handicap, kostophold, Team Danmark status m.v., som kan give forrang til at blive optaget på en bestemt afdeling.
Maj	Fordeling af ansøgerne sker samtidig i centralt it-værktøj. Ansøgere fordeles efter følgende kriterier. I fordelingszonerne: 1) Elevens prioritering givet kapaciteten for hver elevtype baseret på forældrebaggrund 2) Lodtrækning I afstandszone: 1) Elevens prioritering 2) Transporttid 3) Lodtrækning Regionerne fordeler efterfølgende elever, som ville få mere end den maksimale transporttid på 60 min.
Sidst i maj	Ansøgerne får besked om, hvor de vil blive optaget, hvis de opfylder adgangskravene til de gymnasiale uddannelser.
Juni-august	Ansøgerne får besked om opfyldelse af adgangskrav. Regionerne og i visse tilfælde institutionerne tager stilling til fordeling af ansøgere, der kommer efter den centrale fordelingsrunde er afsluttet.

Omfattede uddannelser

Eleverne skal ikke kunne omgå elevfordelingen ved at søge hhx eller htx i stedet for stx og hf. De erhvervsgymnasiale uddannelser (hhx og htx) bliver derfor som noget nyt omfattet af regler om elevfordeling og kapacitetsstyring svarende til de almen-gymnasiale uddannelser (stx og hf), dog får de en vis forrang i form af en mindre overkapacitet. Forligskredsen er enig om, at det er vigtigt, at ansøgernes ønsker om en bestemt uddannelse respekteres, så eleverne ikke bliver fordelt til en uddannelse, de ikke har på deres prioriteringsliste.

Pre-IB er omfattet af elevfordelingsmodellen, fordi Pre-IB-elever som udgangspunkt kan vælge, om de efter det første år vil fortsætte i 2.g eller på IB. 2-årig stx og kombinationsuddannelsen eux er ikke omfattet af modellen. Tilsvarende vil hf-enkeltfag og internationale uddannelser (International Baccalauréat, European Baccalauréate, dansk-tysk studentereksamen og dansk-fransk baccalauréat) ikke være omfattet.

Erhvervsuddannelserne og eux er ikke omfattet af elevfordelingsmodellen, fordi der er tale om et helt andet udgangspunkt på erhvervsuddannelserne med mere end 100 forskellige uddannelser, som modellen ville skulle tilpasses i forhold til. En række af erhvervsuddannelserne ligger kun meget få steder i landet, og afstandene er generelt større. Erhvervsuddannelserne og eux vil mange steder indgå i campus, som også omfatter de gymnasiale uddannelser, som er omfattet af modellen. Modellen rykker ikke i sig selv på balancen mellem erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser, og det er således ikke forventningen, at modellen vil betyde, at flere elever vil tilgå de gymnasiale uddannelser.

Forrang til visse elevgrupper

Forligskredsen er enig om, at den nye fordelingsmodel skal tage hensyn til særlige elevgrupper, så disse kan få forrang til optagelse på visse afdelinger, sådan som det også er tilfældet efter de gældende regler. Følgende elevgrupper kan få forrang til optagelse på visse afdelinger:

- Profilelever
- Ansøgere til Pre-IB
- Ansøgere til ASF-klasser (Autisme Spektrum Forstyrrelser)
- Ansøgere til forlængede forløb:
 - Team Danmark ansøgere
 - Ansøgere til hf i kombination med landbrug/søfart
 - Ansøgere, der samtidig er optaget på musikalsk grundkursus (MGK)
 - Ansøgere, der samtidig er optaget på uddannelsesforløb inden for andre kunstneriske udtryksformer end musik som fx billedkunst
- Ansøgere med handicap (hovedsageligt fysiske handicap)
- Omgængere
- Ansøgere til sjældne studieretninger (fx græsk/latin på stx eller geovidenskab på htx) samt lokalt godkendte studieretninger
- Kostelever

Forligskredsen er endvidere enig om, at ansøgere til de gymnasiale uddannelser, som er på forlængede forløb, skal have forrang til at blive optaget på en afdeling, som etablerer særlige klasser for elever på sådanne forløb.

Forligskredsen er enig om, at der er et hensyn at tage til voksne ansøgere, som søger om optagelse på 2-årig hf på VUC (voksenuddannelsescenter), hvor der er et særligt voksenpædagogisk uddannelsesmiljø. Ansøgere over 20 år, som søger om optagelse på 2-årig hf på VUC som 1. prioritet, får derfor forrang til at blive optaget på et

VUC. Disse ansøgere vil fortsat indgå i vurderingen af elevsammensætningen i områder, hvor der fordeles efter forældrebaggrund (i fordelingszoner). Ansøgere over 20 år vil desuden i fordelingszoner blive kategoriseret som hørende til mellemindkomstgruppen, i stedet for opgørelse efter forældreindkomst. Det svarer aldersmæssigt til det tidspunkt, hvor tildelingen af SU ikke længere er afhængig af forældreindkomst.

Profilgymnasier

Den stramme kapacitetsstyring betyder, at konkurrence om de 'sidste' elever forsvinder, og derfor kan modellen i højere grad end i dag give mulighed for, at gymnasier med en helt særlig faglig profil får mulighed for at få tildelt elever, som matcher denne faglige profil. Dette må dog ikke skævvride elevsammensætningen. Gymnasierne kan ansøge om at blive godkendt som profilgymnasium. Det er regionen, der godkender oprettelsen af et profilgymnasium.

Kompetencen til at godkende profilgymnasier overgår fra Børne- og Undervisningsministeriet til regionerne. Ved profilgymnasium forstås forligskredsen et gymnasium, som har en særlig stærk faglig profil inden for et fagligt område fx musik, naturvidenskab eller sprog. Det kan fx være et gymnasium, som udbyder og prioriterer at oprette stærke naturvidenskabelige studieretninger med flere naturvidenskabelige fag på A-niveau samt med mulighed for valg af yderligere naturvidenskabelige fag på A-niveau for at opnå en særlig stærk faglig profil indenfor netop dette felt. Det er gymnasiet selv, der skal ansøge om godkendelse og godtgøre, at de har en særlig stærk faglig profil. Ansøgere til et sådant godkendt profilgymnasium vil kunne opnå forrang til at blive optaget som profilelev, hvis ansøgeren kan godtgøre at have særlige kompetencer inden for det faglige område, fx i form af et højt fagligt niveau, deltagelse i naturvidenskabeligt talentarbejde eller ved at ansøgeren skal bestå en optagelsesprøve, som er målrettet mod at afklare ansøgerens faglige profil inden for fx naturvidenskab. En sådan optagelsesprøve vil udelukkende være møntet på at vurdere ansøgerens kompetencer ift. den særlige profil, ikke på om ansøgeren kan blive optaget på afdelingen. Der vil skulle udarbejdes nærmere rammer for regionernes godkendelse af profilgymnasier, herunder at der kan lægges vægt på, om gymnasiet har sjældne studieretninger og et stærkt fagligt miljø på gymnasiet. For at give eleverne mulighed for at komme ind på et lokalt gymnasium, vil regionerne bl.a. skulle tage hensyn til, at andelen af profilelever ikke bliver så høj, at der ikke længere er plads til elever bosat i området, da disse elever potentielt kan få langt til en anden gymnasial afdeling.

Regionerne vil i forbindelse med godkendelse af profilgymnasier skulle sikre, at godkendelserne som udgangspunkt ikke medfører en skæv elevsammensætning på de pågældende eller omkringliggende afdelinger. Af hensyn til etablerede traditioner på nuværende profilgymnasier, vil nuværende profilgymnasier, der gennem en længere årrække har optaget 100 pct., eller tæt derved, af deres elever som profilelever, blive undtaget fra at skulle have en elevsammensætning fordelt efter forældreindkomst, også selvom afdelingen ligger en fordelingszone. Aktuelt omfatter dette Sankt Annæ Gymnasium. De to øvrige eksisterende profilgymnasier (Aurehøj Gymnasium og Frederiksberg Gymnasium), som begge ligger i fordelingszone, vil

på lige fod med kommende profilgymnasier i fordelingszoner skulle have en elevsammensætning fordelt efter forældrebaggrund. Det forventes på baggrund af nuværende søgetal, at de to gymnasier stadig vil have mulighed for at optage profilelever i samme omfang og med samme baggrund som i dag. Det er op til den enkelte region, hvor mange profilgymnasier der oprettes.

Særligt om elevernes frie valg

Ansøgerne vil i udgangspunktet blive bundet til sjældne studieretninger, hvis de bliver oprettet. Denne del af aftalen skal efterfølgende godkendes af gymnasieforligskredsen, da det binder eleverne til en bestemt studieretning, fx Billedkunst eller Team Danmark.

Midlertidig stop for optag for at give en ny start

En række gymnasier er uforvarende kommet ind i en negativ spiral med en mere og mere skæv elevsammensætning og færre og færre ansøgere.

De pågældende gymnasier har kæmpet en brav kamp for at vende udviklingen. Men har ikke haft de nødvendige redskaber stillet til deres rådighed. Der er brug for at understøtte disse gymnasier, så elevfordeling kan slå hurtigere igennem, og derfor er der behov en ny start.

Derfor er partierne bag aftalen enige om at lukke for optaget i et år på gymnasiale afdelinger med store udfordringer ift. faldende ansøgninger og en skæv elevsammensætning, så afdelingerne kan overgå til de nye regler med en mere balanceret elevsammensætning. Derfor er partierne bag aftalen enige om at afsætte en ramme på 150 mio. kr. i 2021 til håndtering af denne problematik, som udmøntes på baggrund af, hvilke afdelinger der har den mindst balancerede elevsammensætning. De institutioner, hvis afdelinger opfylder flest kriterier, vil skulle stoppe for optag af én årgang på en eller flere afdelinger/uddannelser og vil som kompensation modtage et særtilskud inden for den afsatte ramme. Kriterierne kan fx omfatte placering i fordelingszone, elevsammensætning målt på forældrebaggrund og fald i førstprioritetsansøgninger de seneste år. Der vil skulle tages nærmere stilling til, hvorvidt beslutningen om stop for optag skal omfatte al gymnasial aktivitet på en given institution eller matrikel eller pr. gymnasialt udbud. Forligskredsen fastsætter de objektive kriterier og tager stilling til udmøntningsformen. Den afsatte ramme svarer til stop for optag i et år på seks-ni gymnasier.

Institutionerne kompenseres ved et særtilskud, som kompensation for den tabte taxameterindtægt som følge af lukning af optag, som modsvarer den tabte taxameterindtægt af én årgang mindre i tre år (hf 2 år), fratrukket den ekstrairindtægt de får ved den forventede forøgede kapacitet i 2023 og særligt 2024. Institutionerne pålægges at fremlægge en udviklingsplan for Børne- og Undervisningsministeriet for de frigivne ressourcer.

Der skal tages hensyn til eventuelle særlige pædagogiske tilbud på institutionen.

I forbindelse med at der træffes beslutning om, hvilke gymnasier eller gymnasiale afdelinger der får en ny start, modtager andre institutioner som konsekvens heraf midlertidigt større kapacitet. Hermed følger naturligvis det tilhørende taxametertilskud. Børne- og Undervisningsministeriet går i dialog med GL samt relevante lederforeninger om eventuelle udfordringer i den forbindelse.

Løsningen sikrer, at gymnasierne ikke skal afskedige lærere og tilpasse bygningskapacitet for en kort periode, og de frigjorte lærerressourcer kan samtidig bruges til at gennemføre den ønskede turn-around med fx to-lærerordninger mv. Ved at stoppe for optaget og samtidig holde hånden økonomisk under disse institutioner, skabes således et grundlag for en genstart af disse gymnasier, frem mod at elevfordelingsmodellen generelt træder i kraft. Der skal i 2021 i forbindelse med kapacitetsfastsættelsen for 2022 være en dialog med de omkringliggende gymnasier om, hvordan de midlertidigt kan stille ekstra kapacitet til rådighed.

Særtilskuddet vil blive finansieret ved forbrug af opsparing på Børne- og Undervisningsministeriets område, som forudsætter, at udbetalingen sker i 2021. Særtilskuddet udbetales dermed til institutionerne på én gang i 2021.

Genopretning

Forligskredsen finder, at det skal tages alvorligt, hvis de unge igen og igen fravælger en gymnasial afdeling. Forligskredsen er enig om, at sådanne institutioner/afdelinger, som vedvarende har problemer med at tiltrække ansøgere, forpligtes til – i sammenhæng med det tilsyn, der føres af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet – at udarbejde en genopretningsplan, herunder vurdering af campusdannelse, fagudbud, ansøgning om nye udbud på samme adresse, tættere samarbejde med folkeskolerne i området, samarbejde om lærerkræfter eller andet. Det gælder således afdelinger, som i en periode på 3 år efter modellens indførelse ikke har opnået en andel af 1. prioritetsansøgere på mindst halvdelen af afdelingens fastsatte kapacitet. Hvis sådanne afdelinger ikke i de efterfølgende 2 år ved at iværksætte forskellige tiltag formår at tiltrække flere 1. prioritetsansøgere, skal regionen på et nærmere beskrevet grundlag indstille til børne- og undervisningsministeren, om afdelingen skal nedlægges, eller udbudsgodkendelse skal tilbagekaldes.

Understøttelse af afdelinger, som kommer til at opleve større forandringer i elevgrundlaget

Der afsættes midler til 3 ekstra gymnasiale læringskonsulenter i Styrelsen for Undervisning og Kvalitet i de 3 første år efter modellens ikrafttræden, dvs. skoleårene 2023/24, 2024/25 og 2025/26. Læringskonsulenterne skal understøtte institutioner, der oplever de største forandringer i elevgrundlaget, herunder får en større andel af elever, som kræver en større indsats fra lærere og ledelse. De nye læringskonsulenter supplerer den eksisterende indsats fra læringskonsulentkorpset med fokus på både faglige, trivselsmæssige og parallelsamfundsrelaterede problematikker, herunder hvad angår social og religiøs kontrol og udfordringer af åndsfriheden i undervisningen.

Bestyrelserne og ledelserne på udfordrede institutioner kan endvidere anvende de eksisterende muligheder i bekendtgørelse om studie- og ordensregler m.v. i de gymnasiale uddannelser, bl.a. til at fastsætte ordensregler om særlige normer for orden og samvær og sanktionere eventuelle overtrædelser af studie- og ordensreglerne.

5. Bedre balance mellem land og by og væk med konkurrencen om de 'sidste' elever

Boks 4

Udviklingen på almengymnasiale institutioner (stx og 2-årig hf), som modtager udkantstilskud 2012-2020

24 almengymnasiale institutioner modtog i 2020 udkantstilskud. Ses der samlet på denne gruppe, er de i overvejende grad karakteriseret ved faldende søgning, tilgang og forventet aktivitet. Som det fremgår nedenfor, har kun 2 af disse institutioner oplevet en stigning i tilgangen siden 2012.

Ændring i tilgangen i perioden 2012-2020	Antal institutioner
0,01 til 25 pct.	2
-24,99 til 0 pct.	8
-34,99 til -25 pct.	8
-45 til -35 pct.	6
I alt	24

Anm: Da udkantstilskud gives på hovedinstitutionsniveau er der her også set på tilgang på hovedinstitutionsniveau. Der gives udkantstilskud til institutioner, hvis de har mindre end 430 stx-årselever i året før finansåret, og der er mere end 20 km til nærmeste gymnasium.

Samlet set har de 24 institutioner oplevet et fald i tilgangen på 25 pct. Ses der på søgningen har de 24 institutioner samlet et fald på 28 pct. 1. prioritetsansøgninger fra 2012 til 2021.

Det skønnes, at disse institutioner frem mod 2030 vil opleve en yderligere aktivitetsnedgang på mellem 10 og 25 pct. ift. 2018. Skønnet er baseret på en statistisk fremskrivning af den demografiske udvikling, og tager *ikke* højde for ændrede søgemønstre, politiske tiltag og andre faktorer, der kan påvirke adfærd og dermed taxametertilskuddet.

I nogle mindre byer er der tradition for, at de unge går på den lokale institution. Men andre steder søger de unge ind mod de større byer, og elevgrundlaget på de mindre institutioner udhules. Der er også områder, hvor populære institutioner vokser sig større, mens andre institutioner i området svinder ind. Der er samlet set en stor overkapacitet. I 2020 var overkapaciteten på stx på ca. 3.000 elevpladser, hvilket har ført til, at nogle institutioner konkurrerer om eleverne. Overkapaciteten betyder, at nogle institutioner kan optage flere elever, end elevgrundlaget i området umiddelbart samlet tilsiger, og andre omkringliggende institutioner får tilsvarende færre elever. Overkapaciteten kan således forstærke den uhensigtsmæssige effekt af ventelister, jf. nedenfor. Overkapaciteten kan også have den konsekvens, at færre elever søger en erhvervsuddannelse, fordi de i stedet har mulighed for at komme ind på et populært gymnasium.

Nogle afdelinger har ventelister, som betyder, at de efter uddannelsesstart kan optage elever, som har fået tildelt plads på andre afdelinger. En populær afdeling kan altså optage elever, som har fået tildelt plads på en mindre populær afdeling, og derved udhule naboinstitutionens muligheder for at skabe og fastholde et fagligt og økonomisk bæredygtigt tilbud.

Stram kapacitetsstyring

Forligskredsen er derfor enig om, at der indføres stram kapacitetsstyring. Børne- og Undervisningsministeriet fastsætter den samlede kapacitet på landsplan og fordeler den ud på regionerne. Kapaciteten skal samlet set og i den enkelte region svare til det forventede antal ansøgere. Det betyder, at en uddannelsesinstitution kan opleve at få tildelt både færre og flere elever og klasser. De første 3 år fastsætter Børne- og Undervisningsministeriet de enkelte afdelingers kapacitet i samarbejde med regionerne og efter indstilling fra institutionerne. Efter de 3 år overgår kapacitetsfastsættelsen til regionerne. I Den Koordinerede Tilmelding for Gymnasiale Ungdomsuddannelser sker der en decentralisering, hvor regionerne får en større rolle i kapacitetsfastsættelsen. Regionerne kan selv fastsætte afdelingernes kapaciteter og skal ikke længere indstille evt. kapacitetslofter til børne- og undervisningsministeren.

Børne- og Undervisningsministeriet vil gennem analyser arbejde på at optimere kapacitetsfastsættelsen, så den bedst muligt understøtter målene om at:

- Opnå en balanceret elevsammensætning.
- Vægte transporttid.
- Vægte elevernes prioriteter/ønsker mest muligt.
- Tage hensyn til en hensigtsmæssig fordeling ud fra demografien i et område. Det er således et hensyn at undgå, at der opstår uhensigtsmæssige fordelingsmønstre særligt i randområder mellem fordelingszoner og afstands-zoner. Der vil også skulle tages hensyn til, i hvilken retning eleverne i et område må forventes at blive sendt hen, hvis der ændres på kapaciteterne.
- Understøtte små afdelinger i tyndtbefolkede områder.

Kapacitetsfastsættelserne skal ske, så de i størst muligt omfang tager hensyn til at opnå den bedste balance mellem disse – til dels modsatrettede - hensyn. Der vil således skulle ske en afvejning af, hvor mange elever der skal være på afdelingerne, så der samtidig sikres en balanceret elevsammensætning og så små kapacitetsforskydninger som nødvendigt. Der vil imidlertid være behov for kapacitetsforskydninger for at opnå en mere balanceret elevsammensætning, og nogle afdelinger vil gå op i kapacitet, mens andre vil gå ned. Kapacitetsjusteringerne vil bl.a. også kunne indebære, at større og overansøgte gymnasier får ekstra kapacitet mhp. at tage et større socialt ansvar. Der skal tages højde for søgemønstret, når kapaciteten fastsættes. De gymnasier, der i dag er overansøgte, opstartes med en højere kapacitet, i det omfang dette kan ske uden, at elevsammensætningen skævvrides.

Efter 3 år overgår ansvaret for at fastsætte de enkelte afdelingers kapacitet til regionerne. Kapacitetsfastsættelse for de enkelte afdelinger er en ny og væsentlig opgave for regionerne. Det første år, regionerne skal fastsætte kapaciteterne, opfordrer forligskredsen derfor regionerne til at tage udgangspunkt i de kapaciteter, som ministeriet har fastsat de forudgående år. Det udelukker dog ikke, at regionerne kan justere kapaciteterne.

Efter de første 3 år tildeler regionerne hver afdeling et bestemt antal elever (kapacitet) efter indstilling fra institutionerne, og afdelingerne kan som udgangspunkt ikke optage flere. Ved fastsættelse af den enkelte afdelings kapacitet skal regionen tage hensyn til bl.a.: a) det samlede antal ansøgere i et område sammenholdt med antallet af afdelinger/institutioner i området, b) institutionernes bygningsmasse, herunder også for at sikre den bedst mulige udnyttelse af de gymnasiale institutioners fysiske rammer, og forventet frafald m.v., c) at der på afdelinger med kostafdeling er kapacitet til både kostelever og dagselever, hvis dagseleverne ellers vil få langt til nærmeste alternative afdeling, d) om der er institutioner, som gennem de seneste år har haft et markant fald eller stigning i antallet af 1. prioritetsansøgninger, e) om der er afdelinger, som er meget overansøgte eller underansøgte i forhold til deres kapacitet og f) at kunne opnå en balanceret elevsammensætning.. Hvis en region har en eller flere afdelinger, som grænser op til en anden region, skal kapaciteterne på disse afdelinger fastsættes i dialog med den/de tilstødende region(er). Under hensyn til, at regionerne kan have forskellige interesser i kapacitetsfastsættelsen, har børne- og undervisningsministeren dog, jf. nedenfor, mulighed for at ændre kapaciteterne.

Børne- og undervisningsministeren får efter de 3 første år mulighed for at justere de regionalt fastsatte kapaciteter på enkelte eller flere afdelinger, bl.a. hvis regionens kapacitetsfastsættelse ikke i tilstrækkelig grad understøtter en balanceret elevsammensætning. Forligskredsen er enig om, at børne- og undervisningsministeren kan flytte kapacitet på de enkelte uddannelser mellem afdelinger og institutioner. Det kan fx være at flytte hf-kapacitet fra en hf-afdeling med en skæv elevsammensætning til en stx-afdeling med en modsatrettet balance, og stx-kapacitet flyttes den anden vej. Flytning af kapacitet vil ske, inden eleverne søger.

For at styrke institutionernes planlægningshorisont fastlægges kapaciteten – når kapacitetsfastsættelsen overgår til regionerne – som udgangspunkt for 3 år af gangen.

Minimumskapacitet

Der indføres en minimumskapacitet. Minimumskapaciteten fastsættes af hensyn til at sikre et fagligt bæredygtigt undervisningsmiljø til mindst ca. 84 elever (3 spor med 28 elever i hver klasse). Minimumskapaciteten vil efter en konkret vurdering og efter dialog med institutionen kunne fastsættes til færre elever, hvis det vurderes at være nødvendigt for at opretholde tilstrækkelig uddannelsesdækning i et geografisk område, da eleverne i lokalområdet ellers ville kunne få uforholdsmæssigt langt til nærmeste alternative uddannelsesudbud, og for at sikre at der ikke i unødvendigt omfang bliver udfaset kapacitet, som der forventes at blive behov for de kommende år pga. bl.a. børnetal og tilflytning. Efter de første 3 år indstiller regionerne i disse tilfælde dette til Børne- og Undervisningsministeriet, som træffer afgørelse. Forligskredsen har en forventning om, at de nuværende udbud i tyndtbefolkede områder i alt overvejende grad opretholdes. På afdelinger med flere gymnasiale uddannelsesretninger vil minimumskapaciteten blive opgjort samlet for de gymnasiale uddannelser.

En fastsat minimumskapacitet i modellen indebærer, at de pågældende institutioner i modsætning til i dag i det store hele sikres et antal elever svarende til minimumskapaciteten. Det vil især have betydning for en række gymnasier i tyndtbefolkede områder (fx Faaborg Gymnasium).

Fastsættelse af minimumskapacitet må ikke have den utilsigtede konsekvens, at der bliver fordelt mange ansøgere til institutioner, som har fået fastsat minimumskapaciteten, selvom ansøgerne vedvarende ikke prioriterer disse institutioner. Derfor skal institutioner, som ikke kan tiltrække tilstrækkeligt mange 1. prioritetsansøgere, iværksætte tiltag og evt. overvejes lukket, jf. afsnit 4 om genopretning.

Samtidig afskaffes muligheden for at oprette ventelister. Der skal fortsat være mulighed for, at en elev kan skifte uddannelsesinstitution, fx i forbindelse med flytning, eller hvis der er problemer med trivsel, ligesom med de regler, der i dag gælder for skoleskift på folkeskoleområdet. Det skal i givet fald ske efter aftale med den institution, der afgiver eleven.

6. Administration af kapacitetsstyring og elevfordeling

For at styrke nærheden placeres en væsentlig del af administrationen af elevfordelingsmodellen i regionerne. Fordelingen mellem regionale og statslige opgaver fremgår af boks 5. De nuværende fordelingsudvalg nedlægges.

Boks 5. Administration af kapacitetsstyring og elevfordeling

Regionale opgaver

- NYT: Inden en ny optagelsesproces går i gang, fastlægger regionerne efter de første 3 år de enkelte afdelingers kapacitet på baggrund af indstillinger fra institutionerne. Regionerne indstiller til Børne- og Undervisningsministeriet, hvis der ud fra en konkret vurdering er anledning til at fravige minimumskapaciteten på enkelte afdelinger, hvorefter ministeriet træffer afgørelse herom. Efter en indkøringsperiode, efter kapacitetsfastsættelsen er overgået til regionerne, skal de enkelte afdelingers kapaciteter som udgangspunkt fastsættes for 2 til 3 år af gangen på baggrund af indstillinger fra institutionerne.
- NYT: Efter behov tilpasses afdelingernes kapacitet undervejs i optagelsesprocessen, bl.a. når de konkrete ansøgertal er kendt. Det sker i dialog med de berørte institutioner.
- NYT: Regionerne, og i nogle tilfælde rektorerne, vurderer, hvilke ansøgere der er omfattet af kategorier af elevgrupper, som har forrang til optagelse på bestemte afdelinger. Derudover fordeler regionerne ansøgere, som ikke bliver fordelt af den centrale fordelingsmekanisme (ufordelte elever).
- NYT: Regionerne kommunikerer til elever og forældre om, hvordan fordelingsmekanismen fungerer.

Statslige opgaver

- NYT: Fastlægge hvilke uddannelsessteder, der ligger i fordelingszoner, og hvilke der ligger i afstandszoner.
- NYT: Fastsætte en øvre kapacitet på landsplan baseret på forventningen om antal elever samlet set og fordele kapaciteten på regionsniveau.
- NYT: Fastsætte de enkelte afdelingers kapacitet de første 3 år, efter modellen træder i kraft, i samarbejde med regionerne og efter indstilling fra institutionerne.
- NYT: Træffe beslutning – efter indstilling fra regionen – om tildeling af færre elever end minimumskapaciteten og evt. omgøre regionens kapacitetsfastsættelse på en eller flere institutioner, hvis denne ikke understøtter en balanceret elevsammensætning.
- NYT: Udvikling og drift af den centrale fordelingsmekanisme.

7. Private gymnasier

Forligskredsen er enig om, at der skal indføres regler, der skal imødegå, at der i byområder sker en utilsigtet søgning mod de private gymnasier for at undgå elevfordelingen. Der indføres derfor et loft over, hvor mange tilskudsudløsende elever de private gymnasier, som ligger i fordelingszoner, kan optage på 3-årigt stx og 2-årigt hf indtil 3 år efter, at den nye model træder i kraft. Loftet omfatter dog ikke private gymnasier i fordelingszoner, som er Team Danmark uddannelsespartner. De private gymnasier vil ikke kunne få taxametertilskud til flere elever i 1.g/1.hf, end de optog i 1.g/1.hf i det skoleår, hvor de optog flest elever i skoleårene 2018/19, 2019/20 og 2020/21. Der vil ifm. implementeringen af loftet blive taget højde for, at de private gymnasier kan overholde mindstelevtalskravet, så de ikke af den grund mister retten til tilskud. Dette loft vil ikke gælde for private gymnasier, som ligger i afstandszone. Loftet ophører endvidere med at gælde for gymnasier, som er beliggende i en zone, som i løbet af perioden overgår fra fordelingszone til afstandszone. Deutsches Gymnasium für Nordschleswig er ikke omfattet af loftet. Forligskredsen er enig om, at den inden loftet for antallet af tilskudsudløsende elever udløber, vil gøre status på, om der fortsat er behov for tiltag.

8. Principper for nyt taxameter- og tilskudssystem

Forligskredsen er enig om, at der er behov for at gennemføre justeringer af det nuværende taxameter- og tilskudssystem på ungdomsuddannelsesområdet. Det skal understøtte de nye elevfordelingsregler og mindske den uhensigtsmæssige konkurrence på de gymnasiale uddannelser. samt sikre uddannelsesudbud i hele landet for både gymnasier, erhvervsskoler og VUC'er. Justeringerne i taxameter- og tilskudssystemet sker med udgangspunkt i følgende principper og sigtelinjer:

- Der skal være et robust økonomisk grundlag for at drive institutioner og opretholde afdelinger overalt i landet, og der skal skabes et bedre økonomisk fundament for at imødesee den demografiske udvikling med mindre ungdomsårgange. Det vil ikke mindst understøtte de mindre landgymnasier.
- Særligt skal det sikres, at det økonomiske grundlag for at drive små institutioner og afdelinger i yderområder styrkes. Fsva. de gymnasiale uddannelser skal det også understøtte en faglig bredde via særlige fag og studieretninger.
- Der skal fortsat være et element af elevafhængige tilskud.
- Der skal stadig være element af tilskud, der understøtter elevernes gennemførelse af en ungdomsuddannelse.
- Ligeledes skal der fortsat være rammer for at tage hånd om elever med særlige udfordringer, herunder frafaldstruede elever.
- Der skal skabes større budgetsikkerhed for institutionerne og staten.

Principperne skal udfoldes i tiltag, der omfatter:

- En markant højere aktivitetsafhængig basisbevilling, så en mindre del af institutionernes tilskud er elevafhængigt.
- En forenklet, mere ensartet og ligestillet struktur for aktivitetsafhængige tilskud, dvs. en forenkling med betydeligt færre takster og takstforskelle end i dag, og hvor de elevafhængige tilskud samlet set udgør en mindre del af institutionernes statslige tilskud i forhold til i dag.

- I modellerne for basisbevilling og aktivitetsafhængige tilskud er det et særskilt mål at minimere udsving i tilskud, som institutionerne ikke selv kan påvirke, og som har stor betydning for, om og hvor meget en given institution modtager, med henblik på at sikre større budgetsikkerhed for institutionerne.

Omlægningen omfatter almene gymnasiale institutioner, erhvervsskoler og voksenuddannelsescentre. Omlægningen vil indebære en omfordeling mellem institutioner, herunder fra store til små institutioner.

Finansiering af omlægningen til det nye tilskudssystem er ikke endelig aftalt. Der er dog allerede afsat 60 mio. kr. årligt (varigt) i reserve til at understøtte omlægningen.

Regeringen vil indkalde til forhandlinger herom i forlængelse af denne aftale samt til forhandlinger om samlet institutionslovgivning, jf. nedenfor.

9. Samlet institutionslovgivning

Forligskredsen er enig om, at institutionslovgivningen skal danne den lovgivningsmæssige ramme for at sikre, at der fortsat er en bred uddannelsesdækning i hele landet, og dermed medvirke til at begrænse affolkning i tyndtbefolkede områder. Forligskredsen er derfor enig om, at ungdomsuddannelsesinstitutionerne skal være reguleret i en fælles institutionslovgivning med en harmonisering af de nuværende forskelle i reguleringen. Harmonisering indebærer bl.a., at der samlet skal tages stilling til, hvordan eventuelle barrierer, for at der kan drives forskellige uddannelser under samme tag, kan nedbrydes, så en institution kan oprette flere udbud af gymnasiale uddannelser, og at der kan ske campusdannelser, hvor dette er hensigtsmæssigt, og så der i højere grad er mulighed for samlæsning. Forligskredsen er enig om at drøfte bestyrelsernes sammensætning ud fra princippet om, at aftagerne bør være repræsenteret i institutionernes bestyrelser, ligesom bestyrelserne skal have repræsentation af medlemmer med forstand på institutionsdrift, herunder arbejdsmarkedets parter og repræsentanter for de videregående uddannelser. Ligesom de faglige udvalg skal have samme rolle ift. erhvervsuddannelserne, som de har i dag. Forligskredsen er enig om at drøfte dette efter denne aftale og i den forbindelse endvidere drøfte, om alle institutioner for erhvervsrettet uddannelse skal være inden for den offentlige forvaltning, så bl.a. forvaltningsloven, offentlighedsloven og ombudsmandsloven gælder.

Forligskredsen er enig om, at denne aftale ikke indebærer, at efterfølgende aftaler om justering af taxameter- og tilskudssystemet og samlet institutionslovgivning vil være omfattet af forlig.

10. Økonomi

Modellen indebærer udgifter til systemunderstøttelse og administration i Børne- og Undervisningsministeriet og til administration i regionerne. Mindreudgifter i regionerne som følge af bortfald af de nuværende fordelingsudvalg er indeholdt i beregningen. Der vil desuden være udgifter til regionerne til forlængelse af solnedgangsklausulen for lokale elevfordelingsregler i 2022. Endelig vil der være udgifter til ekstra læringskonsulenter på 1,1 mio. kr. i 2023, 2,3 mio. kr. i 2024 og 2025 og 1,1 mio.

kr. i 2026. Som det fremgår af tabellen, skønnes merudgifterne i 2021 samlet set at udgøre 11,5 mio. kr., knap 39 mio. kr. i 2022 faldende til knap 24 mio. kr. fra 2028. De samlede konsekvenser for regionerne vil skulle DUT-forhandles. De samlede udgifter fremgår af tabel 1 nedenfor.

Tabel 1								
Samlede udgifter til ny elevfordelingsmodel								
mio. kr., 2021-pl	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Varigt*
1. Forlængelse af solnedgangsklausul	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Systemunderstøttelse	10,0	28,2	23,3	23,2	21,6	19,8	19,5	19,0
3. Administration	1,5	8,5	10,3	7,3	6,2	4,8	4,8	4,8
4. Læringskonsulenter	-	-	1,1	2,3	2,3	1,1	-	-
I alt	11,5	38,5	34,7	32,8	30,1	25,6	24,3	23,8

Anm.: Det bemærkes, at kolonnen varigt dækker over udgifter fra 2028, og at der for nogle af initiativerne vil være marginale fald i de estimerede udgifter.

Udgifterne i 2021 finansieres inden for Børne- og Undervisningsministeriets eksisterende ramme. Udgifterne finansieres af udisponerede campus- og kvalitetsmidler fra gymnasireformen og via en forskydning af de midler, der er afsat til en ekstraordinær efteruddannelsesindsats på de gymnasiale uddannelser. Den samlede efteruddannelsesindsats vil være uændret. Finansieringen forudsætter gymnasieforligskredsens tilslutning. Såfremt der ikke opnås opbakning hertil, forpligter forligskredsen sig til at pege på alternativ finansiering inden for børne- og undervisningsområdet.

Hertil kommer udgifter på 15 mio. kr. i 2022 til ansøgningspulje til institutioner i udkantsområder, som finansieres af reserve til eftersyn af taxameter- og tilskudssystemet i 2022 samt en ramme på 150 mio. kr. i 2021 til særtilskud til institutioner, der skal gennemføre midlertidigt stop for optag af én årgang, som finansieres inden for Børne- og Undervisningsministeriets ramme. Et samlet overblik over udgifter og finansiering fremgår af tabel 2.

Tabel 2								
Udgifter og finansiering								
Mio. kr., 2021-pl	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Varigt
Udgifter til administration og systemunderstøttelse ved den koordinerede tilmelding samt læringskonsulenter*	11,5	38,5	34,7	32,8	30,1	25,6	24,3	23,8
Ansøgningspulje til institutioner i udkantsområder		15,0						
Særtilskud til institutioner med midlertidigt stop for optag	150,0							
Finansiering								
Midler fra og efterfølgende udgifter til forskudt efteruddannelse		38,5	34,7	30,4	-38,5	-34,7	-30,4	
Fra bevilling til understøttelse af campusdannelse og kvalitetsudviklingspulje				2,4	68,6	60,3	54,7	23,8
Reserve til eftersyn af taxameter- og tilskudssystemet		15,0						
Intern finansiering BUVM	161,5							
I alt finansiering	161,5	53,5	34,7	32,8	30,1	25,6	24,3	23,8

Anm. *Udgifterne er marginalt faldende frem til 2029.

De nye elevfordelingsregler og en ændret kapacitetsfastsættelse vil have tilskudsmæssige konsekvenser for nogle institutioner. Forligskredsen er enig om, at større kapacitetstilpasninger på enkeltinstitutioner skal ske gradvist mhp., at institutionerne kan håndtere de indtægtsafledte konsekvenser ved en lavere kapacitet gennem tilpasninger af deres bygnings- og omkostningsforhold.

11. Overgangsperiode

Der er allerede i dag institutioner, som vedvarende har vanskeligt ved at tiltrække og fastholde 1. prioritetsansøgere, ligesom der er institutioner med markant skæv socioøkonomisk sammensætning af elever. For at afhjælpe udfordringerne i forhold til disse institutioner er forligskredsen enig om at iværksætte følgende tiltag, som kræver lovændring, indtil den samlede elevfordelingsmodel kan implementeres fra skoleåret 2023/24:

- Den eksisterende mulighed for at fastsætte lokale elevfordelingsregler for skoleåret 2021/22, hvis elevsammensætningen giver anledning til faglige, pædagogiske eller sociale udfordringer, forlænges med yderligere ét år til også at gælde for optagelse til skoleåret 2022/23.
- Muligheden for at oprette ventelister afskaffes allerede fra midten af skoleåret 2021/22. Der er tale om en tidlig implementering af dette element fra den varige elevfordelingsmodel. Denne del af aftalen skal efterfølgende godkendes af gymnasieforligskredsen.
- Private gymnasier får begrænsning på, hvor mange nye elever (1.g og 1.hf) de kan få tilskud til ved optaget til skoleåret 2022/23, jf. ovenfor. Dette gælder ikke for elevoptaget i år. De private gymnasier vil således ikke kunne få taxametertilskud til flere elever i 1.g/1.hf, end de optog i 1.g/1.hf i det skoleår, hvor de optog flest elever i de forudgående 3 skoleår. Initiativet skal forhindre, at den nye elevfordelingsmodel medfører elevstrømme fra de offentlige til de private gymnasier.

Forligskredsen opfordrer institutionerne til, at de allerede fra optag til skoleåret 2021/22 undlader at benytte sig af muligheden for at oprette ventelister, under iagttagelse af den gældende ret for elever til at skifte uddannelsesinstitution i gymnasielovens § 14. Forligskredsen er enig om at ændre loven og fjerne elevens ret til at skifte institution hurtigst muligt. Sidstnævnte forudsætter gymnasieforligskredsens tilslutning.

Derudover opfordrer forligskredsen regionerne og børne- og undervisningsministeren til aktivt at gøre brug af de eksisterende muligheder for henholdsvis at indstille og fastsætte kapacitetslofter, indtil den nye elevfordelingsmodel træder i kraft.

Nogle afdelinger med en ubalanceret elevsammensætning har gennem de seneste år haft faldende søgetal set ift. deres kapacitet, og nogle af dem er af den grund kommet i en særlig vanskelig situation. Børne- og Undervisningsministeriet har allerede redskaber til at understøtte institutioner, som måtte blive økonomisk nødlidende, fx pga. faldende søgetal.

Forligskredsen er enig om, at der i 2022 afsættes en ramme på 15 mio. kr. til en ansøgningspulje til institutioner i udkantsområder, som pga. lave søgetal har brug for overgangsstøtte frem mod, at Den Koordinerede Tilmelding for de Gymnasiale Ungdomsuddannelser træder i kraft. Forligskredsen træffer beslutning om kriterierne for ansøgningspuljen i 2021 og om udmøntningen af midlerne i første halvår af 2022 på baggrund af et oplæg fra Børne- og Undervisningsministeriet.

12. Implementering og opfølgning

Forligskredsen er enig om, at den ny elevfordelingsmodel, der kræver ændring af institutions- og uddannelseslovgivningen på det gymnasiale område, får virkning for optaget til skoleåret 2023/24. Lovforslag om implementering af tiltag i overgangsperiode og lovforslag til implementering af den varige elevfordelingsmodel forventes fremsat hhv. OKT I og DEC I 2021.

Forligskredsen er enig om, at elevfordelingsmodellen i de første år må vurderes og eventuelt justeres, når optaget er kendt.

Konsekvensberegninger af modellen er behæftet med stor usikkerhed, bl.a. fordi de baserer sig på søgemønstre fra den nuværende model. Dette gælder både fsva. antallet af afdelinger, som får en balanceret sammensætning af elever, opfyldelse af 1. prioriteter, og estimeret rejsetid m.v. Børne- og Undervisningsministeriet vil foretage grundige analyser og høringer for at finde løsninger, der bedst muligt balancerer hensyn til opfyldelse af elevønsker, transporttid og blandet elevsammensætning på de enkelte uddannelsesinstitutioner samt institutionernes økonomiske forhold og tilpasningsmuligheder m.v., inden kapaciteterne fastsættes for det første år i den nye fordelingsmodel.

Forligskredsen er enig om, at forligskredsen efter første fordelingsrunde med den nye fordelingsmodel foretager en vurdering af, om der er behov for at ændre på centrale dele i modellen med henblik på at optimere antallet af afdelinger med en balanceret elevsammensætning. Forligskredsen vil vurdere behovet for 1) justering af maksimal transporttid i op- eller nedadgående retning, 2) justering i antallet af prioriteringer i op- eller nedadgående retning, som ansøgerne skal angive i både afstandszoner og fordelingszoner, 3) justering af mekanismen for tildeling af minimumskapacitet i tilfælde af, at kapacitetsfastsættelsen i stedet for at tildele underansøgte skoler ansøgere med bopæl i lokalområdet resulterer i uhensigtsmæssige flytninger, eksempelvis elever med bopæl i nærliggende større byer får afslag på deres ansøgning om en plads på et lokalt gymnasium 4) fastsættelsen af de geografiske zoner, som evt. kan blive større eller mindre, 5) evt. andre, flere eller færre kriterier til fordeling af eleverne på nationalt eller regionalt plan og 6) om ældre ansøgere til 2-årig hf skal have forrang på andre institutioner end VUC.

Senest tre år efter ikrafttrædelse gennemføres en større gennemgang af modellen. Forligskredsen er endvidere enig om, at kredsen hvert 3. år drøfter status for modellen, og om der er behov for justeringer. Forligskredsen vil årligt blive orienteret om modellens konsekvenser for bl.a. elevsammensætningen.

Forligskredsen er enig om, at enkelte partier i forligskredsen ikke kan stille sig i vejen for løsninger, som et bredt flertal er enige om.